

Friedrich Hölderlin *Der Tod des Empedokles* **SMRT EMPEDOKLOVA (EMPEDOKLES)**

nedokončené drama

„Neb v hloubkách sbírají se, přírodo, prameny výšin tvých. A když jsem pak přemýšlel o tvé slávě, živote, tu jedno jsem si vroucně přál: Až nebudu již umět bez závratí nést své štěstí v celé síle mladistvé a v bláznovství se počne měniti bohatství ducha, nechť mi bohové ku varování vyšlou osud vstříc, tvrdý a nečekaný, rychlý jako šíp, na znamení, že doba očisty již nadešla a že je čas, abych své mládí jinam hledat šel, abych tu nezbyl lidem na posměch a na obtíž, já, bohů miláček.“

HÖLDERLIN: SMRT EMPEDOKLOVA

Postavy (výběr):

Empedokles

Pausanias: mladý přítel Empedokla

Panthea, Delia: kněžky bohyně Vesty

Empedoklovy promluvy:

„Lidem dána je velká moc: sám sebe omladit. Z očištné smrti slavně povstanou – když uměly ji zvolit v pravý čas – národy jako Achil z řeky Styx, navěky nepřemožitelné. Vzdejte se přírodě, dřív než vám tvrdě povelí!“

„Vždyť celá příroda je všudypřítomná jak bůh, a obejde se bez všech lidských slov. A nikdy nenechá vás samotné, když přiblížila se již jednou k vám, neb nesmazatelná je každá z chvil, jež ona prožívá: hle vítězně propastí času její oheň plá a oživuje vše.“

Ty víš, jak kdysi bozi milovali mne, ty to víš, božské světlo, ty víš vše, tys učilo mne všemu, co jsem kdy jen znal, co nemohli mi lidé říci. ... Ach byl jsem, byl jsem šťasten kdys, dokud jsem druhem všech sil byl, jež proměňují vše, co je.“

Vám, vlídní bohové, vám připijím a přírodě a svému návratu. Vy dobří, kamkoliv jen jítí chci, všude jste dřív než já a nalézám vás všude čekající již, mí bohové. Je nutno kvést, dlouho nutno zrát, než dozrajem pro svoji smrt.“

K Pausaniovi: *„Jdi teď milý, jdi, svou radost nemohu ti odhalit, neb jsi jí nedozrál. Neptej se již a ponech mi ji, nechav si sám svou.“*

„Lidský duch zase znovu ucítí své staré příbuzenství nebeské s tebou, ó bože slunce! Vše, co vytvoří, bude zas tvé i jeho zároveň. Z radosti, odvahy a přebytku života jeho činy vyplynou lehce jak slunce, tvoje paprsky a krása nebude už nikdy mřít zakleta v němých srdcích truchlících. Tak často, jako zrno převzácné, pod mrtvou slupkou lidské srdce spí, čekajíc na svůj čas. (...) tu, život, vzpomínaje svého původu, vydá se hledat krásu živoucí a rozvine se jako révoví v průzračném vzduchu věčně zelené. A nový skvoucí den vám zazáří! (...) Žijte zde šťastně. (...) Ti, kdo jsou na rozcestí, vidí dál, mí milí. Pravdu mohou volně říct ti, již se nezamýšlí navrátit.“

Ach, ještě jednou přivolat ten čas, aby mě má nemá, k smrti pustá hrud' se tebou znovu rozezněla, přírodo! To, že jsem já, pro něhož slavně zvučely tvé melodie perutné, ach já, jenž naslouchal tvým starým souzvukům, veliká přírodo, já, opuštěný vším! Což nežil jsem zde tak, jak bohové pospolu na Olympu dlí, se zemí svatou, světlem slunečním a s tebou, otče ethere, a se vším živoucím – a nyní pláči, jsa odevšad vyvržen a nikde setrvati nemohu.

„Zůstal jsem sám, vším opuštěn a z jasného dne kol sebe vidím noc. Já, který dále zřel než ostatní, potácím se ke všemu slep. Kde zůstali, kde jsou mí bohové, jak mě mohli jen tak nechat jít jak žebráka! Mne, jenž je miloval, s takové výšky sraziti až sem, mne, jenž se zrodil svobodou a volně žil, v potupná pouta jmut! A to mám nést, toto mám mlčky nést, já, jejich přízní dlouho hýčkaný, nést jako slaboši, již v dole v Tartaru jsou přikováni k dílu všedních dnů! Já sebe sama poznal! Proto chci a musím cestu prorazit v tom bezcestí! Ach, ještě rozednit se musí v této tmě! Při mojí pýše! Já že líbat mám prach cest, jimiž jsem ještě včera šel v překrásném snu! A se vším se loučit!“

Panthea: „Jde jako bůh (...) A vládne pak nad nimi jako smělý vozataj nad divým spřežením. A marně si přávají, aby zůstal s nimi navždycky, zůstává jim vždy vzdálený, i když je nejbliže. A dřív než vydechnou, ztrácívá se jim z dohledu, neboť jej sladce vábí zpět tichý svět rostlin, kde je krásněji a kde smí do tajemství nahlédnout, jež otvírá mu každá květina.“

Panthea: „Ne, to by byla pýcha přílišná, chtít jeho heroický osud nést! Já nejsem on, a má-li zahynout, žel jeho zánik nebude i mým, on i ve smrti velkým zůstane. A chce-li nosič zbrání s rekem svým jít plamenem stejného osudu, musí i on být k tomu povolán. Co se má stát, žel, ponese jen on.“

Empedokles: „Dalas' mi, země, všechny svoje radosti, leč ne tak, jak je slabochům s úsměvem podáváš, leč nádherné a veliké a vroucí, jaké jsou, jak z bolesti a lásky dozrávají.“

„Jak nevděčná je vaše láska, milí! Dal jsem vám dost, z čeho byste mohli dále žít! (...) Ó, nechte umřít tyto šťastlivce, dříve než v bláznovství a v potupě a stáří zahynou. Necht' mají čas svobodně, s láskou se svým bohům vzdát. To je má cesta: viděl jsem ji již před sebou od dnů mladosti. (...) a tu si řeknete: (...) Odešel od nás nikým nespátrěn a žádný smrtelník jej nepohřbil a jeho popel nikdo neviděl.“

Pausanias: „Toto vše že má navždycky zanedlouho zaniknout?“ **Empedokles:** „Zaniknout? Co je všechno trvání? Je to jen řeka, kterou spoutal mráz. Bláhový! Myslíš, že duch života kdekoliv spí či déle prodlévá a že jej spoutat lze?“

Empedokles: „Spojení zůstanou jenom ti, kdo v pravý čas se z vlastních sil umí rozejít.“

„Každý z vás pak znovu druhům ruku nabídne, dejte si slib a jmění rozdělte a činy své i slávu spolu sdílejte, jak věrní Dioskúrové. (...) A pak, ó pak jej pozvi přírodu, ten volný lid k radostným slavnostem (...) neb s láskou dává vše své nejlepší každý, jež netísni a nepoutá potupné otroctví.“

„Cesta má jde ovšem nyní jinam. K pomoří se nachyluje řeka života a touží k hlubinám. Žijte zde šťastni! To byla slova člověka, jenž stál zde na předělu času, váhaje na chvíli mezi láskou k vám a hlasem, již ho volají. Ti, kdo jsou na rozcestí, vidí dál, mí milí. Pravdu mohou volně říci ti, již se nezamýšlí navrátit. (...) Necht' z říše stínů znovu vystoupí svět heroů a žije s vámi dál při vašich slavnostních dnech, vykouzlen povelom jarních paprsků. Pak teprve necht' se smutečním mrakem stříbrným k vám připluje prastará vzpomínka.“

„Bohové! Osvoboditelé mí! Má hodina se přiblížila již. Ať stane se! Všechno již došlo! Posel mé noci, vánek večerní, stoupá sem tiše z černých propastí, můj posel lásky! Bij teď, srdce mé, a všechny vlny zviř! Vždyť nad tebou září duch jako jasná stálice na nočním nebi, po němž prchají jak věčně bez domova oblaka. Jak mi teď je! Ach, stojím užaslý, jak bych se právě narodil! Neb vše se změnilo – a teprv teď, teď mohu říci, že jsem žil. Ach, odtud jsi vylehla vždycky touho závrtná, když jsem tu dříve v tichu snil! Klást život výš, než jsem jej klad, nikdy bych neznal radost vítěze, jež čekala mne na konci všech cest, tam, kde už jiným nezbývá, nežli se vzdát.“

Již jdu. Jdu zemřít? Jen krok do temna. Ty bys však chtělo, oko mé, zas zřít, leč dosloužilo mi, ty ochotné! Noc mi teď hlavu chvíli zastíní. Nic víc. Leč ze srdce již stoupá výš radostný plamen. Touho úděsná! Což znovu rozněcuje sama smrt chladnoucí barvy života?“

Delia: „Což není krásné, bydlet u lidí? Krom toho neznám nic, žiji jen tím, nikdy nepochopím jeho smrt, jež přede mnou hrozivě k výšce ční. A ty jsi jej nechala odejít? (...) Hled', země je přec též velká a překrásná!“

Tvé velké srdce rozněcuje velká smrt, leč srdce ostatních se sluní v mírném světle nejraději, a rádi upíráme zrak na vše, co trvá, vše, co zůstává. Leč co má ještě žít a trvat, když osud ušlape ty nejkřehčí a nejtišší a nechává v nich mřít naděje mládí přesladké? A vše živoucí tak záhy odkvétá! A nyní ještě toto nejlepší se staví po bok bohům podsvětním, vše kruté vyhlazujícím a odchází odtud radostně a činí pro nás hanbou déle dlít zde mezi smrtelníky.“

Panthea: „Nejenom v květech, v hroznech purpurných je svatá síla, sestro má, život se živí také bolestí a svoje štěstí někdy vypije až z číše smrti teprve.“

„Slavnostně odchází a vše se zjasňuje. Proč tedy truchlit, duše zšeřelá, vždyť září ti tvá hvězda, i když zapadá, ten muž, jež milovalas přírodu, nejvíce ze všech, nejvěrnější tvůj, jenž se ti obětovat neváhá. Ti, kdo se bojí smrti, nemilují tě, starost je poutá šalebně, že nevidí, než ji. A jejich srdce se tvým nebije a schnouti musí, vyloučivši se z tvé jednoty, posvátný vesmíre! Aby ti díky vzdal a aby o tobě dal svědectví, o tobě, který neznáš smrt, s úsměvem hází směle do moře své perly převzácné, do hlubin, z nichž je vynesl. Musí tak být. Chce tomu duch i doba dozrávající. Neb jednou potřebujeme my slepci zázrak uvidět.“